

A GAZDA ÉS A KERESKEDŐ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gazdaember, akinek olyan átkozottul buta és makacs felesége volt, hogy párját ritkította. Esztendőkön át hiába próbált eszet kalapálni fejébe az ura. Az asszony továbbra is buta maradt, s amellet azt hitte, hogy jobban tud mindent, mint bárki más.

Történt egyszer, hogy amikor ideje jött piacra vinni az elcsépett búzát, az asszony elkezdett kerepelni megint. Hogy így, meg úgy, öneki is mennie kell a vásárba, mert erre van szükség, meg arra, vásárolni kell ezt, meg amaszt. Addig kerepelt az asszony, hogy az ura megbosszankodott hirtelen, s azt mondta:

– Hát akkor eridj magadra, ostoba fehérnép!

Azzal kiment a házból, felszerszámozta a lovakat, befogta őket a szekérbe, felrakta rá a búzás zsákokat, felültette feleségét a bakra, s kezébe adta a gyeplőt.

– Na, eredj, ha menni akarsz!

– Mit kérjek a búzáért? – kérdezte az asszony.

– Hát a napi árat, buta – mordult rá az ura –, többet úgyse kapsz, kevesebbet pedig ne fogadj el!

Na, elindult az asszony a búzával a vásárba. Be is ért délire. Megállította a lovakat a vásártér közepén, s nézelődött erre-arra. Hamarosan odalépett hozzá egy gabonakereskedő.

– Mi van a zsákokban, gazdasszony?

– Búza, mi egyéb?

– S mit kér érte? – firtatta tovább a kereskedő.

– A napi árat, mi egyebet? – felelte az asszony.

– Felét hitelre, felét a következő vásárkor, ez ma a napi ár – mondta a kereskedő ravaszul.

– Hát ha az, akkor az – bólintott az asszony. – Többet ne kérjek, s alább ne adjam, ezt mondta az uram.

Lerakták a szekérről a búzát.

– A következő vásárkor itt leszek a pénzért – mondta az asszony, s már ment is volna, de a kereskedő megállította.

– Megálljunk csak – mondta a kereskedő –, valamiképpen egymásra kell ismerjünk majd a következő vásáron! Mit ismer jobban az ember, mint a saját gúnyját! Gazdasszony, maga viselje az én kabátomat, itt van, ni, én meg hadd viseljem a magáét, arra biztosan ráismer messziről is!

Úgy is cselekedtek. Az asszony odaadta a maga vadonatúj, cifra hímzéses, birkabőr ujjasát, s magára vette helyébe a kereskedő ütött-kopott, ócska posztókabátját. Azzal elbúcsúztak egymástól, s ment mindegyikük a maga dolgára. Estefelé hazaérkezett az asszony az üres szekérrel és az ócska kabáttal.

– Mit kaptál a búzáért? – kérdezte az ura.

– A napi árat, mi egyebet? – felelte az asszony.

– Hol a pénz? – nyújtotta az ember a kezét.
– Még nincs pénz – felelte büszkén az asszony –, mert úgy volt a napi ár, hogy fele hitelre s fele a következő vásárkor.
Hű, kapkodta erre a fejét a gazda.
– Jaj, te buta fehérnép – szidta az asszonyát –, kiadtad a kezedből a búzát, s még csak egy sor írást se kaptál érte! Honnan tudod, hogy a következő vásáron megteleled ugyanazt a kereskedőt újra!?
– Gondoskodtam arról is – dicsekedett az asszony –, ujjast cseréltünk, lássa? Ő megismeri majd rajtam az övét, én megismerem rajta az enyimet. Ennyi az egész!
– Jaj, de buta vagy, te – szörnyülködött a gazda –, náladnál butább nem termett a földön!
Ettől már csípőre tette az asszony is a kezét.
– Honnan tudná maga? – kiáltott mérgesen az urára. – Nem jár sehova! Csak ül itthon, mint a hörcsög!
– Hát, ha eddig itthon ültem – mérgelődött meg az ember –, úgy elmegyek most, hogy híremet se látod! Vissza se térek, míg náladnál butábbra nem lelek valahol! Abba pedig száz esztendő is beletelik, biztos lehetsz abban!
Azzal nyakába vette a tarisznyát, fejébe csapta a kalapot, s úgy ment ki a házból, mint aki nem is készül oda visszatérni soha.
Ment, mendegélt az úton. Sötétedett is már. Haragja lelohadt, s bánta is már, hogy eljött hazulról. Visszafordult volna szívesen, de nem tehetette. Mert aki egyszer kimond egy szót, annak tartania is kell magát hozzá. Találnia kell előbb valakit, aki a feleségénél is butább.
– Hadd próbálkozzunk hát – gondolta magában, de bizony kevés reménységgel. Mindjárt az út szélén látott is egy házat, melynek ablakából lámpavilág hullt ki az udvarra. Odament, s bekopogott az ajtón.
Asszony nyitott ajtót.
– Adjon Isten jó estét! – köszönt az ember tisztességtudóan.
– Adjon Isten magának is – felelte az asszony. – Mi járatban van erre?
– Hát én bizony egyenest a másvilágrul jöttem – mondta az ember.
Az asszony nem lepődött meg ettől. Még fel is derült az arca.
– Nem látta-e véletlenül szegény megboldogult fiamat odaát? – kérdezte.
Az ember megdöbbent kissé a buta kérdéstől, de rávágta a feleletet nyomban.
– Hát hogyan láttam volna! Rongyszedő lett belőle odaát!
– Ne mondja! – bámult el erre az asszony.
– Szegény feje – folytatta az ember –, rongyokban jár ő maga is. Lova sincs, amit a szekere elé foghatna, maga kell húzza azt is háztól házig.
– Jaj, Istenem, Istenem! – szomorodott el ettől az asszony. – Aztán mondja csak, jóember, mikor tér maga vissza abba a túlsó világba?
– Holnap hajnalra ott kell lennem esmét – felelte az ember.
– Jaj, lelkem – rimázkodott az asszony –, megtenne-é nekem egy nagy

szívességet? Van egy szürke lovunk. Elvinné azt a fiamnak? Hogy legyen mit a szekere elé fogjon!

Ekkora butaság láttán elképedt az ember, de azért bólintott jó szívvel.

– Megteszem én, mért ne? Ha csak ennyi az egész!

– Áldja meg az Isten – hálálkodott az asszony –, van a házban még egy maradék fél kalács, azt is elküldeném szegény jó fiamnak, meg egy kis megtakarított pénzt, amiről nem is tud az uram... meg is sütök gyorsan három libát! Elvinné azokat is? Meg aztán itt van ez a vadonatúj prémes ujjas, valami buta asszonytól csalta volt le az uram, ma délben a vásár piacán... elvinné-e ezt is? Hadd legyen, ami melegen tartsa szegényt...

A gazda nyomban ráismert felesége prémes ujjására, de nem szólt semmit. Csak bement a házba, evett-ivott és jót pihent, míg az asszony levágta a ludakat, megsütötte mind a hármat, s összeszedett mindent, amit küldeni kívánt a fiának a túlvilágra. Hajnalodott is már, mire elkészült mindennel. Még segített is az embernek megnyergelni a szürke lovat, s felkötni a nyereg mögé a sok minden jót.

– Köszönöm a szívességét, jóember – hálálkodott az asszony, s azzal a gazda kilovagolt az útra a megrakodott ló hátán.

Alig ment el, megérkezett a városból az asszony ura, a gabonakereskedő.

Nagy izgalommal fogadta otthon a felesége.

– Jaj, képzelje csak el, édes uram, hírt kaptam a fiunktól!

A kereskedő hitetlenül nézett az asszonyára.

– Igen, igen – lelkendezett az. – Látom, hogy nem hiszi, pedig itt a bizonyíték, lássa! Elküldtem hozzá a lovunkat. Szegény fiú, képzelje csak, rongyszedő lett belőle odaát a másvilágon, s maga kell húzza a szekerét, mert még lova sincsen! De én gondoskodtam erről, elküldtem a lovat! Küldtem kalácsot is, három sült libát, valami kis pénzt is, na meg azt a bundás ujjast, amit arról a buta asszonyról húzott volt le tegnap a vásárban...

De már erre elfutotta a kereskedőt is a méreg.

– Miféle embernek adtad oda mindezt? – kiabált az asszonyára.

– Hát annak, aki odaátról jött, a túlvilágról – felelte az asszony. – Nem vagyunk-e szerencsések, hogy éppen ide tért be hozzánk? Ezóta már ott is van a fiunknál minden, amit küldtem, mert napfelkeltére ott kellett ám lennie újra, a túlvilágon, azt mondta az ember...

– Merrefele ment el? – ordított reá a kereskedő.

– Hát arra, ni – mutatott bal kéz felé az asszony –, úgy látszik, arrafelé van a túlvilág.

A kereskedő mérgesen eliramodott az úton.

Közben a gazda, lassan és kényelmesen léptetve a szürke lovon, már fent járt az erdő szélén. Amikor meglátta maga mögött a szaladó embert, bevezette a lovat az erdőbe, hozzákötözte egy fához, s ő maga visszatért az út szélire. Ott meglátott egy féloldalra nőtt fát, mely úgy hajolt az út fölé, mintha minden pillanatban el akart volna dőlni. Odaállt gyorsan alája, mintha a vállával tartaná a fát. Hamarosan

odaért nagy szuszogva a kereskedő is.

– Hé, atyafi – szólt oda a kereskedő a fát tartó emberhez. – Látott-e valakit erre haladni szürke lovon?

– Láttam hát – felelte az ember –, de ha azt kergeti maga, akkor okosabb lesz, ha abbahagyja. Nagyerejű ember ám ökelme, s olyan hirtelen természetű, hogy emberöléstől se riad vissza. Magam is alig tudtam emberségre tanítani.

Megállt erre a kereskedő, s gondolkodott.

– Hát, ha maga már egyszer emberségre tanította – tette föl a kérdést –, akkor bizonyára fél magától?

– Fél hát.

– Ellopta a semmirevaló a lovamat – mondta a kereskedő. – Száz forintot fizetek magának, ha visszahozza ide!

– Megtenném szívesen – felelte az ember –, de egy a baj. Ha nem támasztom ezt a fát, lássa, apám is, anyám is pokol fenekére kerülnek a világ végezetéig! Bolond beszéd volt ez, de a fősvény kereskedő olyan mérges volt, hogy észre sem vette.

– Majd én tartom a fát, amíg odalesz – ajánlkozott –, maga csak hozza vissza azt a gazembert, aki a feleségemet becsapta!

– Jól van, na – egyezett bele az ember –, akkor álljon elébb ide. Így ni. Hogy vállán legyen a fa. Álljon alája jobban ám, s feszítse meg magát, mert ha nem, biza, kidől! S ha kidől, elsőnek magát lapítja agyon!

Azzal otthagytá a kereskedőt a fánál, ő maga pedig szaladt egy darabig az úton, majd betért az erdőbe, eloldotta a lovat, és egyenesen hazalovagolt rajta. Elébb bekötötte a lovat az istállóba, aztán a feleségéhez fordult.

– Hazajöttem, asszony, mert rájöttem, hogy nem te vagy a legbutább ezen a világon. Eridj, hozz be mindent a pajtából, amit a nyeregre kötve találsz. Ott leled az ujjasodat is.

Az asszony behozott mindent a házba, s nyomban hozzá is fogtak mindketten a sült libáknak.

Ezalatt a kereskedő állt, álldogált az út szélén, s vállával támasztotta a görbe fát. Egy idő múlva aztán kifáradt, s elhatározta, hogy akármi is lesz, ő bizony nem tartja azt a fát tovább. Összeszedte hát minden erejét, s nagyot szökött oldalra, hogy a lezuhanó fa ágai ne érhessék el. Nagy volt ám a megdöbbenése, amikor a fa, ahelyett, hogy ledőlt volna, úgy maradt, ahogy volt. Megértette, hogy túljártak az eszén.

Nem tehetett egyebet, hazament ő is. A feleségének azonban egy szót sem szólt a dologról. Nem is említette többé sem a túlvilági embert, sem a lovat, mert attól félt, hogyha valamiképpen megtudja az asszony, miképpen támasztotta vállával a görbe fát, nevetni fog rajta halála napjáig!